

A két kőszegi patika 1790. évi vizitációs jegyzőkönyve

DR. GRABARITS ISTVÁN¹
DR. SZIGETVÁRY FERENC²

A gyógyszer-tár ellenőrzés történetéhez nyújt adatokat ez az írás. Ismereti a kőszegi „Arany Egyszarvú” és a „Fekete Szerecseny” patikák 1790-ből származó vizitációs jegyzőkönyveit. Foglalkozik a gyógyszer-tár ellenőrzés történeti kutatásának kérdéseivel, majd a két kőszegi jegyzőkönyvet a korabeli rendeletek ismeretében vizsgálja. Közli azok teljes szövegét. Mindkét gyógyszer-tár jól megfelelt a kor követelményeinek. Az „Arany Egyszarvú” patika épületében az előadás napján nyílt meg a kőszegi Patikamúzeum.

*

A patikavizitációkról szóló adatok a gyógyszerészet mindenkor viszonyának különösen fontos dokumentumai. Két szempontból is érdekesek számunkra. Az egyik: tájékoztatnak egy adott kor gyógyszerellátásáról, a gyógyszerészet szakmai, személyi- és tárgyi állapotáról. A másik jelentőségük, hogy egy-egy patika történetéhez nyújtanak adatokat.

A szorosan vett történeti háttérrel csak annyit, hogy a gyógyszer-tár ellenőrzések egyidősek lehetnek a patikákkal. Történetírásunknak e téren még sok mindent kell tisztáznia. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy feltártuk az ide vonatkozó hivatalos rendelkezéseket. A kutatások egybehangzóan az 1552-ből származó „Ordo politicae”-re hivatkoznak, mint a legkorábbi rendeletre [1]. Ismerjük II. Rudolf császár 1602-ből származó rendeletét. Azután a „Lex Sanitaria Ferdinandina” 1644-ben írja elő, hogy „a patikákat vizsgálni kell” [2]. 1727 után a Helytartótanács több ízben rendelkezett a gyógyszer-tárak vizsgálatáról.

Ismerve egy törvény vagy rendelkezés megszületésének körülményeit, most ennek arra az oldalára hívjuk fel a figyelmet, hogy a törvény szentesíthet korábbi gyakorlatot. Ennek figyelembevétele nélkül nem tudjuk beilleszteni az 1552 előttről származó, eddig már előkerült patikavizsgálatokat. Például az *Ernsey* által közölt, 1531-ből származó nagyszombeni adatokra hivatkozunk [3]. Feltevéstünk alátámasztja a „Lex Sanitaria Ferdinandina” ide vonatkozó mondatrésze: „mint eddig szokásban volt.”

A császári rendelkezéseken kívül érdemes volna az önálló városi jogalkotásra, a városok statútumaira fordítani figyelmünket. Korai patikáink a fejlett városokban létesültek, nyilvánvalóan a városvezetés akaratától függően. Működésüket ugyanígy kell tekintenünk: a patikák igazgatási, adóztatási és szakmai ellenőrzés alatt álltak. A gyógyszerbiztonságot is a kialakult szokások és rendelkezések szavatolták. Kiemelkedő ehhez a városi- és megyei fizikusok szerepe: a beszerzett alapanyagok megvizsgálásában, egyes gyógyszerek — mint pél-

dául a terjék — készítésének ellenőrzésében, a patikák időnkénti vizitációjában.

Ezek után visszatérünk a 18. századi gyógyszer-tár vizsgálat történetéhez. A Helytartótanácson belül szervezték meg az egészségügyi igazgatást. A rendelkezések értelmében a városi vagy a megyei előjáróság évente egészségügyi beszámolót terjesztett fel, amely tartalmazta: a gyógyszer-tárak vizsgálatát; kimutatást a halálesetekről; jelentést az időjárásról; a gyógyító személyzet kimutatását; jelentést a terület közegészségügyi állapotáról. A jelentést a megyei, városi fizikus készítette.

Az Országos Levéltárban — *Magyar-Kossa* adatain elindulva — egy eseményben megtaláltuk a ország minden részéről beérkezett 1790. évi fizikusi jelentéseket [4]. A száznál is több jelentés gazdag anyagában igen sok patikavizsgálati jegyzőkönyv is megtalálható. Más helyekről csak jelentik, hogy a vizsgálat megtörtént. Tehát a megyei, városi levéltárakban még lehetnek jegyzőkönyvek. Ebből az iratesomókból származik a két kőszegi patika 1790. évi vizitációs jegyzőkönyve.

Az 1790-es jegyzőkönyvek megértéséhez még fontos felelevenítenünk az 1786-os eseményeket, amikor a pozsonyi patikák vizsgálata után *Husztly Zakariás Teofil* pozsonyi fizikus jegyzőkönyvének „alapossága annyira felkeltette a Helytartótanács figyelmét, hogy 1786. február 21-én egész Magyarországra kötelező patikavizsgálati mintának hirdették ki” [5]. Öt hónappal ezután, 1786. július 25-én *Husztlyval* szembeni felsőbb sértődések miatt, a Helytartótanács *Lumnitzer* jegyzőkönyvét tette meg kötelező mintának. A két kőszegi jegyzőkönyv tehát a *Lumnitzer*-féle minta alapján készült. Főbb szempontjai:

1. A gyógyszer-tár címe, tulajdonosának végzettségére vonatkozó adatok. A segéd adatai. A tulajdonos véleménye a segéd munkájáról.
2. Az előírt könyvek és iratok számbavétele.
3. A gyógyszer-tár helyiségeinek jellemzői, rendje.
4. Az elkülönített helyen tartandó gyógyszerek ellenőrzése.
5. A laboratórium leírása, eszközeinek állapota.
6. Az officina rendje.
7. A gyógyszerek vizsgálata.

Mindkét jegyzőkönyvet *Vimmer András* medicinae doctor és kőszegi városi fizikus készítette. *Johann Stodler* és *Szalay István* városi tanácsnokok jelenlétében. A fizikus és a két igazgatási tisztviselő jelenléte régi jogszokás, majd előírás volt. A patikavizsgálat egy-egy nap zajlott le, 1790. december 29-én, illetve 30-án. Mindkét jegyzőkönyv hivatkozik a „legkegyelmesebb parancsra”, tehát a kötelező vizsgálatra.

Különös aktualitást ad a mai nap az egyik jegyzőkönyvnek, mert abban az épületben, abban a patikában készült 190 évvel ezelőtt, amelyben ma megnyílik a Patikamúzeum. Az egykori patikát a következőképpen mutatja be a jegyzőkönyv:

¹ A IV. Magyar Gyógyszerésztörténeti Konferencián, Kőszegen 1980. október 28-án elhangzott előadás, a jegyzőkönyvek teljes közlésével.

Jelentés

a folyó év végén, december 29-én a belvárosban levő „Arany Egyszarvú” patikában megejtett vizsgálatról. Legkegyelmesebb parancs alapján alulírott két városi küldött: Johann Stodler és Szalay István urak jelenlétében a következőket tapasztaltuk:

Ernest Windpassinger úr mint ugyanennek a patikának tulajdonosa a bécsi császári és királyi egyetemen tíz évvel ezelőtt levizsgáztatván approbációt szerzett. A szubjekt (segéd) Benigny Károly a szepességi Iglón született, 25 éves, a patikus mesterséget ugyanazon a helyen, Schwarz Sámuelnél tanulta, melyről bizonyítványt tud felmutatni. Másfél éve van ebben a patikában kondícióban. Windpassinger úr mind ez ideig viselkedésével, szorgalmával, szakértelemével nagyon meg van elégedve.

Az előírás szerinti könyvek megvannak, nevezetesen a Pharmacopoea Austriaco-Provincialis, Taxa Medicamentorum, Viennensis, a defektuskönyv, hitelnyilvántartó könyv és a (korábbi) jegyzőkönyvek mindegyike az illeendő előírás szerint megvannak.

A drogpaddás nem egészen biztosított tűz ellen, azonban szép rendben van, a tartályok előírás szerint jól olvasható irással vannak megjelölve. Maguk a növények szépen szárított, jó állapotban találtak, az előírások szerint a por szennyezés ellen papírral vannak befedve.

A *materiális kamra* jó rendben van, jóllehet néhány anyagból igen kis készlet találtatott. Amelyre Windpassinger úr azt válaszolta, hogy nagyon könnyen, hente tudja azokat Bécsből mehozatni.

Windpassinger úr a *desztillált* szereket a háznál levő pincében tartja, miáltal azok a fagytól védve vannak.

A *mérgeket* a többi gyógyszerrel elkülönítették, külön szekrényben a szükséges mozsarakkal, mérleggel és súlyokkal el vannak zárva, amelyhez a kulesot Windpassinger úr magánál tartja.

Az *erősen szagló* orvosságok is el vannak különítve a többitől, az erre a célra rendszeresített helyen együttesen.

A *laboratórium* az udvaron keresztül közelíthető meg, ennek következtében az officinától el van különítve, csupán a napi igénynek állanak a szükséges szűkemenőck az officina mellett egy jól boltozott tornác alatt.

Az eszközök, úgymint a desztilláló üstök, főzőedények, és infundáló edények tiszták, utóbbiak valamennyien sárgarézből vannak, van néhány vörösrézéből is, néhányról az ónozás már foltokban lekopott; meg lett parancsolva, hogy újra kell azokat ónozni.

Az *officina* maga hosszúkús, világos, száraz; minden tartályedény — üveg és kerámia — szép rendben, valamennyi jól olvasható felirattal ellátva.

A gyógyszereket a következő vizsgálatnak vetettük alá:

Aceta simplicia úgymint: Acet. dest. simplex, Acet. Lavandulae, Acet. Rosarum, Acet. Squillae, jók; úgyszintén az Acet. Antisepticum is.

Aquae destillatae simplices valamennyien frissek, valódiak, amelyekből gyakrabban használnak, figyelmeztette lett (ti. Windpassinger), hogy az üvegeket erősebben dugaszolja le, nehogy elveszítsék illatukat.

Cinnabaris Factitiae, Mercurius depuratus et vivus jóságát és azonosságát lingpróbával megvizsgáltuk.

A *konzervák*: Hederæ terrestris, Fumaria, Nasturtia Aquatica, Rosarum, megtekintettük, frissek, jók és penészmentesek.

*Electuaria*ok: Lenitivum, Catharticum Regium, Contra morsum Canis Rabidii — jók.

Elixírek: Stomachium Temp., Vitrioli, Proprietatis dulcis, Salutis, jók.

Emplastrumok: Album Coctum, de Cicuta, Diachylon c. Gummi, Meliloti, Mercuriale — frissek.

Eszenciák: Anodina, Aurantium, Cynamomi, Castorei, Guajaci, cum Taphia, Myrrha — jók.

Extraktumok: Graminis, Cicuta, Lactuca Virosa, Hellebori nigri, Cortici Peruviani Aquosum et resinosum, Martis Pomatum — jók.

Flores Salis Ammoniaci Martiales, Zinci — valódiak.

Limatura Martis-t a patkoló-kovácestól szerezték be, ezért jó, a mágnés vonzza.

Méz: Rosatum, Oxymel Simplex Squilliticum, Colchicum, Meloe Majales — frissek.

Mercurius Dulcis: Oleum Tartari per deliquiummal és Aqua Calcis-szal vizsgálva — jó.

Olea Pressa: Amigdalorum dule., Lini, Papaveris jók és nein avasak.

Olea Cocta: amelyek szükségeltetnek olyan jók, amelyeknek lenniük kell és üvegben tartatnak el.

Massa pilularum: de Cinoglossa, Anetinae, Mercuriales — jók.

Pulv. simplices et compositi: amelyeket megtekintettünk, jók és nincs túl sok belőlük.

A *kérgek pulv. Alcoholisatus-ai* olyan mennyiségben vannak, amely a szükségletnek megfelel.

Roob: Ebulli, Juniperi, Mororum — mind jók.

Salia Media: Arcanum dupl., Mirabilis Glauberi, Policrestus, Soda depuratus, Tartari — valódiak.

Species: Althaeae Fernelii — Vulgares, Anti febriles, Cephalica resolventes, Lignorum, Pectorales, valamennyi friss és valódi.

Spiritus: Cochleariae, Cornu cervi Simplex és Succinatus, Spir. Lavandulae, Spir. Salis dulci és Nitrí dulcis — mind jók.

Spongia Marina Usta szintén készletben van.

Syrupi: Althaeae, Rubi ideaci, Aurantium, Cynamomi, Granorum Chermes, Mannatus, Cychorei cum Rhei, Violarum — mind megfelelőek.

Tincturae: Anodina, Laccæ, Martis Pomata, Rhabarbari — jók.

Vitriolum Martis esetében utasítva lett (ti. Windpassinger), hogy készítsen újat.

Unquenta: Althaeae, de Arthanita, Calendulae, Lythargyri, Neapolitanum, Nervinum — mind jók. Kelt, mint fent, Kőszegen. 1790. XII. 29.

Andreas Vimmer
Med. Doctor és városi fizikus

A másik jegyzőkönyv az 1600-as évek közepétől a mai napig ugyanabban a házban működő, 1950-ig a *Küttel* család tulajdonában levő gyógyszerár vizsgálatát rögzíti a következőképpen:

Jelentés

az 1790. december 30-án, az elővárosban levő „Fekete Szerecseny” cégér alatt működő patika megejtett vizitációjáról!

Legkegyelmesebb parancs alapján, fenti dátumú napon végezve a vizsgálatot a két tanácsnok, nevezetesen Stodler János és Szalay István jelenlétében, az eredményt az alábbiakban foglaljuk össze:

Küttl János Ádám úr, fent említett patikus, aki a patikát örökségképpen bírja 25 év óta, a királyi magyar pesti egyetemen tudományából examinált, az approbáció letette.

A patikában az osztrák születésű, Bécs mellől való Anton Mühr a segéd, aki a patikus mesterségét Ignác Stadlernél tanulta, 28 éves, másfél éve van itt kondícióban, szorgalmával és tevékenységével Küttl mester nagyon meg van elégedve.

Azokat a könyveket, amelyeket a legkegyelmesebb utasítás meglevőknek rendel, a legjobb állapotban levőknek találtam.

A *gyógynövény-paddás* és a *materiális kamra* jól biztosítottak tűz ellen, a rend, tisztaság megfelelő. A tartályokon, pixiseken és üvegeken a feliratok tiszták és jól olvashatóak, megfelelnek az előírásoknak.

A *növények*, virágok, gyökerek és minden más anyag, amelyeket megtekintettünk és jól megvizsgáltunk, papírral vannak befedve a por ellen.

A *desztillált* vizeket, kenőcsöket és a főzött olajokat a pincében tartja Küttl úr, ahol a vizek a fagyás ellen, az olajok és kenőcsök a nyári megavasodástól, megolvadástól védve vannak.

A *mérgek* egy külön zárt szekrényben elkülönítve vannak. A Sulphur Rubrum a fent nevezett szerek között, alul találtatott, azok is el vannak zárva a többi mérgekkel együtt.

Az erősen szagló szerek hasonló módon vannak a többi szerektől elkülönítve.

A laboratórium még a régi, amely kiesi, sötét. Ezért Kúttl mester a boltozatos kupuszínben tartja a szükséges szelkemenecéket a naponta készítenő orvosságok főzéséhez.

A laboratóriumban az eszközök nagyon tiszták és azok a rézedények, amelyekben belsőleges orvosságok készülnek, jól öbozottak.

Az officina hosszában elég nagy, világos és száraz. Magukkal a gyógyszerekkel kapcsolatban a következőket tapasztaltuk:

Acta: Ac. Dest. Simplex, Ac. Squilliticum., Ac. Colchicum, Ac. Antisepticum jók és tiszták.

Aquae Destillatae: a simplexez és kompoziták valamennyien tiszták, frissek; az illatosak valamennyien Spir. rect.-al el vannak látva.

Balsama: névszerint; Apoplecticum, Bals. Copaivae, Peruvianus, valódinak; a Cinnabaris Factitia és a Mercurius vivus tűznél vizsgálva tiszták.

A konzerveik: Cochleariae, Trifoliae, Fediae Terrestis, Rosarum frissek.

Elektuáriumok: Elect. Antifebricis, Elect. Catarethicum Regium, Elect. Lenitivum, Elect. Contra Morsum Canis, miként ahogy a Meloe Majales mind jók.

Elixírek: Elix. Stomachicum temperatum, Proprietatis dulcis, etc. jók.

Emplastrumok: Empl. Album Coctum, Empl. de Cicuta, Empl. Diachylon cum gummi de Mexico, Empl. Mercuriale, Empl. Oxyceroceum, Empl. Vesicatorium, frissek.

Essenciák: Ess. Corticum Aurantium, Ess. Cinnamonum, Ess. Castorei, Ess. Guajaci cum Taphia, Ess. Myrrhae, mind jók.

Extracta composita: Extract. Americanis Symplicis, Extr. comp. Centauri minoris, Extr. comp. Aconiti, Extr. comp. Cicutae, Extr. comp. Graminis, Extr. comp. Martis pomatum, Extr. Pulsatillae nigricantis, Extr. comp. Lactuae Virosae, Extr. comp. Corticis peruviani és a többiek mind jók, nincsenek elbarnulva.

A Flores Zinci izzó szénén vizsgálva, jó.
Limatura Martis-t a kovásuál vásárolták, a mágnés vonzza, tehát jó.

Liquor cornu cervi jó.
Liquor Terrae foliatae Tartari, Liquor Visceralis úgy-szintén jó.

Mercurius dulcis: Oleum Tartari per Deliquiummal, valamint friss meszes vízzel eldörzsölve, valódnak találattott.

Olea destillata-k, amint az megkívántatik, minőségükben jónak mutatkoznak.

Olea pressa: Ol. Amygdalar. dulcium, Ol. Papaveris albi, mind frissek, nem avasodottak.

Olea cocta: valamennyit üvegben tárolják.
Massa Pilularum: Pil. Aneithinarum, Pil. de Cinoglosse, Pil. Mercuriales, Pil. Rufi, etc., jók.

Pulveres: Pulv. Antispasmodicum, Pulv. Deopilans, Pulv. Purgans, Pulv. Specierum Diatragacanthae, Pulv. Strumalis, jók.

Roob: Ebuli, Roob Juniperi, Roob Mororum, jók.
Salia: Arcanum duplicatum, Poligressi, Mirabilis Glauberi, Acetosellae essentialis, Soda depurata, valódinak.

Species: Althaeae vulgares és Alt. Fernelii, Pectorales, Lignorum, etc. frissek.

Spiritus: Spir. Niri és Spir. Salis dulcis, Spir. Terebintinae, Spir. Vini Camforatus, etc., jók.

Syrupi: Syr. Althaeae, Syr. Rubi ideaci, Syr. Ribium, Syr. Cychoarei cum Reo, Syr. Kermesinus, Syr. Violarum, etc., jók.

Tincturae: Lacciae, Tinct. Martis Pomata, jók.
Unguenta: Ung. Album, Ung. Althaeae, de Arthenita, Ung. Basilicum, Ung. Calendulae, Ung. Digestivum, Ung. Neapolitanum, Ung. Nervinum, etc., amint lehetséges frissek és jól vannak elkészítve.

A Cortex chinae nem eléggé keserű, öreg, a hozzávaló illata sínes meg; félre volt téve, nem kívánatos a minősége. Megparancsoltattott, hogy mielőbb jóval helyettesítse.

Köszeg, 790, N-bris 30.

Fimmer András

Medicinae doctor és városi fizikus

A jegyzőkönyvek alapján emlékeztetünk az ismert hazai helyzetre: a nagyszombati egyetem orvosi karának felállítása után minden gyógyszerésznek approbációs vizsgát kellett tenni, gyógyszer-tárvezető csak egyetemen levizsgázott személy lehetett. A segéd céhszerű képzésére ráismerünk. Az osztrák provinciális gyógyszerkönyv és a hozzá tartozó bécsi taxa van érvényben. Ez figyelemre méltó adat a pozsonyi taxa vitatott érvényessége miatt. A patikavizsgálatok már régóta rendszeresen történnek, ez további levéltári kutatásokra sarkal bennünket. A jegyzőkönyvek tudósítanak a korabeli patika elnevezésekről, esetünkben megerősítik Dr. Bariska István korábbi kutatási eredményeit.

Különösen figyelemre méltóak az elkülönített tárolásra vonatkozó adatok, nevezetesen: a hűvös helyen tartandók, a mérgek és az „erősen szagló” szerek. Az eddigi kutatások a 18. századból ezekre még nem tártak fel adatokat. Megismerhetjük a bezárt mérgekre nézve, „a szükséges mozsarakkal, mérleggel és súlyokkal”, a kulesot a vezető magánál tartja.

Az officina és a laboratórium, valamint a gyógyszerkészítési eszközök leírása segít a ma is meglévő épületekben a patikák rekonstruálásához [6]. Az eszközök közül nem egyet a Patikamúzeum őriz.

A patikák adatai után a gyógyszerek ellenőrzéséről alkothatunk képet. Összesen 22 gyógyszeresport és néhány kemikália ellenőrzését rögzíti a két jegyzőkönyv. A gyógyszeresportokon belül bőseges felsorolást ad, de azt közel sem tekinthetjük a gyógyszerkészlet teljességének. Az ellenőrzés során Vimmer doktor a következő fizikai-kémiai vizsgálatokat végezte el:

— Cinnabaris factitia és Mercurius vivus láng-próbája.

— Mercurius dulcis. Oleum tartari per deliquiummal és Aqua calcis-szal vizsgálva.

— Flores zinci, izzó szénén vizsgálva.

— Limatura martis mágnessel ellenőrizve.

Ezekon kívül még néhány kemikália vizsgálatánál feltételezhetünk reakció végzést.

A többi gyógyszer minősítése organoleptikus vizsgálat és a tárolási mód alapján történt. Például: a flastromok frissek, az extraktumok nincsenek megbarnulva, az aqua destillata-k illatosak, tetejükön tömény szesszel vannak konzerválva stb.

A gyógyszerek felsorolása mindkét patikában azonos gyógyszerfelelésekre enged következtetni. A gyógyszernév használat mindkét patikában a provinciális gyógyszerkönyv 1780 előtti kiadásaira utal. Feltételezhetjük, hogy a provinciális gyógyszerkönyv 1779-es életbe lépése idején mindkét patikában revízió alá fogták a gyógyszerkineset, az edényeket az új nomenklatúra szerint megújították vagy átszignálták. A Pharmacopoea Austriaco-Provincialis 1783-as kiadása merőben új nomenklatúrával jelent meg, amelynek nyomait sem találjuk a jegyzőkönyvekben. Több gyógyszer csak a provinciális gyógyszerkönyv 1774—1780 közötti kiadásában fordul elő, azaz a vizitáció idején már nem hivatalos. Pl.: Pilula de cinoglosso, Sal policrestus, Species antifebriles stb.

A provinciális gyógyszerkönyv egyik kiadásában sem hivatalos a kutyaharapás elleni liktárium (*Electuarium contra morsum canis*).

Kifogásolni valót alig talált *Vimmer* doktor. Az „Arany Egyszarvú” patikában hiányolja, hogy „néhány anyagból igen kis készlet találtatott”. Erre *Windpassinger* úr azt válaszolta, hogy nagyon könnyen, hetente tudja azokat Bécsből meghozatni. *Windpassinger* őszinteségében nem kételkedhetünk, azonban hasonló választ a hiányosságok kimagyarázására *Mauks Tóbiás* történetéből ismerünk [7]. A rézedények ónozása szigorú követelmény volt már századokkal előbb is.

Kittl János Ádám „Fekete Szerecseny” patikájában mindössze a *Cortex chinae* esett kifogás alá. Azt már korábban félre tette *Kittl* úr.

Összefoglalva tehát, a kor követelményeinek megfelelő személyi és tárgyi adottságokkal rendelkező patikákat ismerhetünk meg Kőszegen 1790-ből.

A „Fekete Szerecseny” patika ma is ugyanott működik. Laboratóriuma most is ugyanolyan szükséges. Reméljük, hogy nemsokára a múzeum cégére alatt működik tovább.

Az „Arany Egyszarvú” patika azonos a korábbi jezsuita patikával. Ennek jól ismert történetét egészítettük ki az 1790. évi jelentés adataival. 1910 óta Budapesten muzeális szempontból vizitálták a látogatók ezt a patikát. Lassan évtizede már, hogy a mi vizitációink a visszahozás érdekében történtek. Most jelenthetjük, hogy az „Arany Egyszarvú” patika máttól kezdve ismét az eredeti helyén, Kőszegen várja látogatóit. Ejtsük meg mi közösen az első vizitációt! Ellenőrzési szempontjainkat ne a Helytartótanács rendelete szabja meg, hiszen az régen hatályon kívül helyeztetett. Jelenthetjük — mindnyájunk örömeire —, hogy a *Semmelweis* Orvostörténeti Múzeum és a Vas megyei gazdák fáradozása és áldozata nem volt hiábavaló. Nemcsak méltóképpen állítják vissza az egykori „Arany Egyszarvú” patikát, hanem a gyógyszerésztörténet műveléséhez kutató bázist teremtenek. Így ez a patika ismét bekapcsolódhat a magyar gyógyszerészet vérkeringésébe, a hivatásszeretetre nevelő funkcióján keresztül. Szükséges azért, hogy mi egyenként is és szervezett rendezvényeinkkel is, minél gyakrabban látogassuk, vizitáljuk. Vonzzon bennünket ez a hely úgy, mint ahogy a mágnus vonzotta a kőszegi kovácstól származó vasreszeléket.

IRODALOM

1. *Halmi János*: Gyógyszertárvizsgálati jegyzőkönyvek a XIX. század első felében. *Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungaricae*, 18, 155 (1960). — 2. *Zboray Bertalan*: Az egészségügyi igazgatás és a gyógyszertárak ellenőrzése Magyarországon. *Communicationes de Historia Artis Medicinae. Suppl.* 9—10, 69 (1977). — 3. *Eragy József*: A nagyszombati gyógyszertár felszerelése 1531-ből. *Gyógyszerész Folyóirat*, 270, 319 (1902). — 4. Országos Levéltár, Departamentum

Litterariopoliticum, C. 67/N° 124/83—84. — 5. *Duka Zólyomi Norbert*: Huszty kritikai kommentárja az első, Magyarországon is érvényes gyógyszerkönyvhöz. *Gyógyszerésztörténeti Diarium*, IV, 3. (14.) 32 (1975). — 6. *Szigetváry Ferenc*: Gyógyszertár típusok vizsgálata a XVI—XVIII. századi Vas megyében. *Gyógyszerészdoktori értekezés*, 1979. Budapest. — 7. *Baradlai-Bársongy*: A magyar gyógyszerészet története. I, 265. Budapest, 1930.

Д-р И. Грабарич, д-р Ф. Сигетварич: *Визитационный протокол двух аптек города Кőсег из 1790 года*

Nastоящая работа служит данными к истории контролирования аптек. Излагает протоколы посещения города Кőсег „Золотой Носорог” и „Черный пер” из 1790 года. Занимается вопросами исследования истории контролирования аптек, затем два протокола из г. Кőсег изучает в знании тогдашних распоряжений. Сообщает их полный текст. Обе аптеки хорошо соответствовали требованиям своего времени. В здании аптеки „Золотой Носорог” открыли Аптечный музей г. Кőсег 28-го октября 1980 года.

Dr. I. Grabarits and Dr. F. Szigetváry: *Protocols of the visitation of two pharmacies of Kőszeg, drafted in 1790*

A contribution is presented on the history of the visitation of pharmacies by describing the protocols of the visitations of the pharmacies “Golden Unicorn” and “Black Eagle” performed in 1790 in Kőszeg, a small town in West-Hungary. The history of visitations of pharmacies is discussed in relation to the contemporary legal provisions. Both pharmacies complied with the requirements of that period. In the ancient building of the “Golden Unicorn” pharmacy, in the 28th October, 1980, the Kőszeg Pharmacy Museum has been erected.

Dr. I. Grabarits—Dr. F. Szigetváry: *Visitationsprotokolle aus dem Jahre 1790 zweier Gőnser (Kőszeg) Apotheken*

Diese Schrift bietet Daten zur Geschichte der Apothekenkontrolle. Sie macht mit den aus dem Jahre 1790 stammenden Visitationsprotokollen der Apotheken „Arany Egyszarvú” (Goldenes Einhorn) und „Fekete Szerecsen” (Schwarzer Mohr) bekannt. Beschäftigt sich mit den Fragen der Forschung über die Geschichte der Apothekenkontrolle, dann werden die zwei Gőnser Protokolle in Kenntnis der zeitgenössischen Verordnungen untersucht. Der komplette Text derselben wird mitgeteilt. Beide Apotheken haben den Anforderungen der damaligen Epoche gut entsprochen. Im Gebäude der Apotheke „Arany Egyszarvú” wurde am 28. Oktober 1980 das Gőnser Apothekennuseum eröffnet.

* Resumo en Esperanto:

D-ro I. Grabarits kaj D-ro F. Szigetváry: *Vizita protokolo de la du apotekoj en Kőszeg en la jaro 1790*

Tiu ĉi laborajo donas indikojn al la historio de la apoteko-kontrolado. Ĝi konigas la vizitajn protokolojn el la jaro 1790 de la apotekoj „Ora Unukornulo” kaj „Nigra Saraceno” en Kőszeg. Ĝi okupiĝas pri la demandoj de la historia esploro de apoteko-kontrolado, kaj ekzamenas la du protokolojn en speculo de la samtempaj dekretoj, kaj publikigas ilian plenan tekston. Ambaŭ apotekoj estis bone konvenaj al la postuloj de tiu epoko. En la konstruaĵo de la apoteko „Ora Unukornulo” la 28-an de oktobro en la jaro 1980 oni inaŭguris la Apoteko-Muzeon de Kőszeg.

(1. Bács-Kiskun megyei Tandes Gyógyszertári Központja, 12/44 gyógyszertár, Kalácsa, I. István kir. u. 57. — 6300. 2. Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, Patikamúzeum, Kőszeg, Jurisich tér 11. — 9730.)

Érkezett: 1980. XII. 18.